

De politieke tekeningen van Gal

Ludo Bekkers

Geboren in 1924 te Antwerpen. Eerste producer Kunstzaken B.R.T.-Brussel. Is als kunstkritikus medewerker aan verschillende tijdschriften in Vlaanderen en Nederland.

Adres:
Lange Van Ruusbroecstraat 13, 2000 Antwerpen.

De politieke tekening is een uitgesproken vorm van geëngageerde kunst. Ze heeft bedoelingen die afwijken van het gewone kunstwerk en is uiteraard nooit gratuit. De manier waarop ze grafisch uitgewerkt wordt, moet dus aan andere normen voldoen dan een zuiver artistieke figuratieve tekening. De politieke prent stelt aan de kunstenaar andere eisen. Voorop staat de boodschap, de mededeling die in een verhevigde, ondubbelzinnige manier op de toeschouwer overgebracht moet worden. Het engagement van de tekenaar is zijn krachtlijn en dit engagement zal hij op een persoonlijke grafische wijze vertolken, wat een tweede belangrijke factor is. Een goede politieke tekening verweeft beide elementen - engagement en artistieke - tot één telkens boeiend geheel. Men ziet maar al te vaak dat ontwerpers van politieke tekeningen het engagement laten prevaleren op het artistieke. Hun stijl wordt dan een vaste formule, een geëikt patroon, waarin elke situatie ingepast kan worden. Daardoor wordt de boodschap ontkracht, verliest ze de spankracht die haar moet kunnen optillen tot een nivo dat ze voortdurend boeiend maakt voor het publiek dat er regelmatig mee geconfronteerd wordt. Er mag geen gewoontebeeld ontstaan dat om de week of dagelijks in dezelfde krant op dezelfde plaats teruggevonden wordt en dat beantwoordt aan de esthetische verwachtingen van de lezer. Zo'n reactie is fataal, want daardoor verliest de prent het doel dat de tekenaar zich gesteld heeft. Het telkens en voortdurend boeien kan niet alleen voortkomen uit de uitgebeelde situatie, het moet gestimuleerd worden door zuiver artistieke pretenties. De praktijk heeft bewezen dat zelfs in het buitenland slechts weinigen dit resultaat bereiken of aanhouden.

Eén van deze witte raven is de Vlaamse politieke tekenaar GAL die sedert het ontstaan van het weekblad *De Nieuwe* in 1964 zonder onderbreking ieder nummer

Gerard Alsteens (*1940).

opfrist met één substantiële en vele kleinere tekeningen. Men kan zelfs stellen dat dit weekblad door GAL zijn identiteit kreeg, want tot voor kort werd op de frontpagina telkens een tekening van hem afgedrukt, die als een hamerslag diende om de lezer alert te maken op de andere redactionele bijdragen. Het zou de kunstenaar tekort doen, indien men zou den-

ken dat zijn werk slechts relevant zou zijn binnen de kontekst van het weekblad waarvoor hij hoofdzakelijk werkt. Dit wordt duidelijk wanneer men aandachtig twee publikaties bekijkt die onlangs aan zijn werk gewijd werden (*Kissinger, Carter, Coca & Co, politieke tekeningen 1970-1977*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1977 en *AAA..., 75 politieke tekeningen*. Kreatief, Groeningestraat 23, Wevelgem, 11e jaargang, nr. 1, april 1977). Daaruit blijkt dat GAL blijft boeien met elke tekening die hij maakt, los van de aktualiteits sfeer waarin ze ontstond, en dat een verzameling, een opeenvolging dus van zijn prenten nooit saai of vervelend wordt. Technische vaardigheid en artistiek talent weet hij telkens te gebruiken in zoveel variaties als de door hem gekozen thema's noodzakelijk maken. Z'n stijl waaiert uit van fel barokke composities, waarin met een pikturele wellust alle details met grote zorg zijn aangebracht, tot sobere zuiver lineaire tekeningen die met enkele spaarzame lijnen een portret of een toestand situeren. De woorden „portret” en „toestand” zouden er op kunnen wijzen dat het om een verschillende instelling gaat bij de auteur. Er mag hierover geen misverstand ontstaan. Vaak, om niet te zeggen altijd, is een portret bij hem een syntese van een toestand. Zoals bijvoorbeeld het portret van Mao Tse Tung naar aanleiding van het felbesproken bezoek dat eks-president Nixon aan het Chinese staatshoofd bracht. Boven op een wereldbol staat de Chinese voorzitter, dominerend groot en onderaan als kleine tegenvoeters staan, als beteuterde schooljongens, enerzijds president Ford en anderzijds partijleider Bresjnev. De reus Mao steekt een brede rode tong uit naar beiden in de vorm van een Nixon-portret. In dergelijke tekeningen worden portret en toestand zodanig vermengd dat het portret pas zijn volle betekenis krijgt door de toestand. Een ander, eenvoudiger voorbeeld is het por-

Variant op de C.V.P.-affiche voor de wetgevende verkiezingen van april 1977.
De socialist Willy Claes (links) en de liberaal Frans Grootjans te biecht bij de aftredende premier Leo Tindemans.

tret van de Belgische defensie­minister Van den Boeynants wiens neus de vorm van een F 16 vliegtuig kreeg ten tijde van de NAVO-diskussie omtrent de keuze van Mirage of F 16 vliegtuigen.

De zin voor syntese is zeker één van de voornaamste troeven van GAL en bovendien is het een belangrijke eigenschap voor een politiek tekenaar. Het betekent dat hij beschouwd moet worden als een volwaardig politiek redakteur die zich, zoals zijn schrijvende kollega's, voortdu­rend op de hoogte moet houden van de politieke ontwikkeling in binnen- en bui­tenland, ze niet alleen dient te kennen maar ze moet doorgronden, anders wordt

syntetiseren onmogelijk. Vereiste is dus een politieke rijpheid want een fout in­zicht doet de tekening niet alleen haar doel missen, maar maakt ze belachelijk en de tekenaar ongeloofwaardig. Er wordt hem door het publiek minder vergeven dan zijn schrijvende mederedacteuren, juist omdat zijn getekende commentaar scherper en direkter is.

Buiten deze kwaliteit bezit GAL ontegen­spreekelijk ook een ruim artistiek talent. Zijn tekeningen worden uitgevoerd met de pen, soms met waterverf, waskrijt of potlood. Hij weet uitstekend wat er om­gaat in de wereld van de beeldende kun­sten en het gebeurt niet zelden dat hij

Door haar te krappe meerderheid moest de Britse Labourregering onder leiding van

Harold Wilson, die in 1974 aantrad, te veel toegevingen doen aan de konservatieven.

de stijl van een bepaald internationaal kunstenaar „en vogue” bewust en met een knipoog naar de kenners parafraseert. Daarbuiten bezit hij een grote ambachtelijke vaardigheid die het hem mogelijk maakt verschillende technieken toe te passen die het best zijn zienswijze op een bepaald probleem kunnen vertolken. Uiteraard moet hij daarbij rekening houden met de mogelijkheden en de onmogelijkheden van het drukprocédé van de krant dat hem willens nillens beperkingen oplegt. Daardoor is hij tevens genoodzaakt al zijn effecten in zwart-wit te zoeken, een begrenzing die mettertijd uitgroeid is tot een verrijking, want juist door deze vaste eisen ontwikkelde GAL een speciale zin voor een ontelbare reeks nuances tussen de polen zwart en wit. Vele van zijn bladzijdige tekeningen zijn meesterwerkjes van grijsschakeringen die een artistiek effect bereiken en een gevoeligheid die kleurgebruik niet geëvenaard zou hebben. Want dat is de zware opgave voor een tekenaar die over weinig technische middelen kan beschikken en wiens werk dient om gereproduceerd te worden via een systeem waar hij weinig of geen controle op heeft. En toch slaagt GAL erin om ook plastisch een gamma van waarden te ontwikkelen dat ertoe bijdraagt de lezing van de tekening subtieler te maken. Daardoor staat naast de inhoud evenwaardig het tekenkunstig element, die samen één afgerond geheel vormen dat zijn opdracht in optimale conditie kan vervullen. Deze opdracht die GAL zich heeft gesteld en die met de jaren duidelijker omlijnd werd, is er één van kritische maatschappelijke betrokkenheid. Dertien jaar lang stapt hij mee op en vooraan met de kleine groep progressieve idealisten die een onafhankelijk weekblad maken. Hij heeft dus een duidelijke keuze gemaakt: Vlaams-progressief en politiek ongebonden. Partij kiezend voor de zwakken, de onderdrukten, het volk dat zijn stem zelf niet kan laten ho-

ren en waarvoor hij de tolk wil zijn. Wie niets weet, onvoldoende kennis of informatie heeft, wordt in de huidige maatschappij continu bedonderd. Daarom wil hij geïnformeerd zijn, weten waar het over gaat, zoveel mogelijk feiten kennen om dan vast te stellen hoe het hele bestel steunt op onderlinge afspraken, corruptie, bedrog en onrechtvaardigheid. Kortom het fundamentele negeren en verwerpen van de primaire menselijke waarden en de fundamentele van iedere hogere levensbeschouwing. GAL's levensbeschouwing en politieke visie gaan uit van die waarden; het doet hem pijn vast te stellen hoe de verantwoordelijke leiders in de wereld of in eigen land nogal eens eerzucht, heerszucht en zelfdolaterie hoger schatten dan rechtvaardigheid, menselijke naastenliefde, eerbied voor ieders bestaan en opvattingen, tolerantie voor hen die er een andere mening op na houden. En dus neemt hij het op voor iedereen die het slachtoffer van deze houding is; hij neemt het niet alleen op voor hen maar licht ze voor, hij instrueert ze, ontmaskert de perfide bedoelingen van gezagsdragers die hun macht zogenaamd van het volk kregen. Zijn opdracht is mutatis mutandis te vergelijken met de beeldhouwers die in de Romaanse kerken kapitelen en frontons versierden met bijbelse taferelen en die men de bijbel van de armen, de ongeletterden heeft genoemd. De beeldende kunst kreeg toen een duidelijke opdracht. Zo beschouwt ook GAL de zijne. Eigenlijk zou hij z'n doel slechts ten volle bereiken wanneer zijn tekeningen als muurkranten iedere week in de gemeenten van Vlaanderen aangeplakt zouden worden zodat iedereen ze kon zien en lezen. In afwachting daarop beperkt het apostolaat van GAL zich tot het weekblad, het *Tijdschrift voor Diplomatie*, *De Groene* in Nederland en affiches voor toneelgezelschappen en manifestaties her en der. De twee verzamelwerken die nu zijn verschenen, doen hem

de eer aan die hij verdient. Zoals hij als Gerard Alsteens (Oudergem, 1940) een bescheiden wat timide man is, zo is hij in zijn tekeningen nooit bitter of bijtend, wel scherp en moedig. Hij spaart geen heilige huisjes tot welke kerk ze ook mogen behoren, maar kwetst nooit alleen maar om te kwetsen. Sadisme is hem vreemd, en geen geportretteerde zal hem ooit van zinloos leedvermaak kunnen beschuldigen. Wanneer een tekening uiteraard nogal eens onaangenaam kan overkomen voor iemand die er op afgebeeld staat, dan is het de bedoeling dat die korte pijn het begin zal zijn van een therapie die de patiënt zichzelf zal moeten opleggen, want zelfkennis is nog altijd het begin van de wijsheid en daar wil GAL eventjes een helpende hand voor uitsteken. De hoge heren van hun fraaie zitjes trekken, moet hij ooit eens in een vraaggesprek gezegd hebben over de bedoeling van zijn werk. Een grotere menselijkheid introduceren, zou er aan toegevoegd kunnen worden waardoor iedere gezagsdra-

ger zijn zin tot relativeren zou kunnen ontwikkelen, want, bedoelt GAL, we zijn hier op de wereld toch gelijke mensen onder elkaar, ieder met zijn talenten, maar wie hoger staat is daarom niet altijd de meerdere van de anderen.

Een dergelijke, haast Franciskaanse, filosofie is typisch voor GAL die wel eens wordt geminimaliseerd omdat hij een exponent zou zijn van de linksdenkenden. Ik kan me niet voorstellen dat een bewust politiek tekenaar anders dan in de oppositie zou staan, wat betekent kritisch tegenover allen die de macht over anderen hanteren, zelfs als die macht van politiek links komt. Daarom is het zo belangrijk dat iemand als GAL zich blijvend onafhankelijk opstelt, dat bespaart hem de dubbelzinnigheid van het kompromissluiten en geeft hem het recht om alle partijen (en niet uitsluitend de politieke) terecht te wijzen wanneer dit nodig mocht blijken.